

GRAFİK TASARIM EĞİTİMİNDE, TİPOGRAFI ALANINDA YAYINLANAN AKADEMİK ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ: BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

REVIEW OF ACADEMIC STUDIES PUBLISHED IN THE FIELD OF TYPOGRAPHY IN GRAPHIC DESIGN EDUCATION: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS

Dr. Öğr. Üyesi Necati VARDAR

KTO Karatay Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Metalürji ve Malzeme Mühendisliği Bölümü
necati.vardar@karatay.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-5017-9788

Doç. Dr. Çağrı GÜMÜŞ

KTO Karatay Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü
cagri.gumus@karatay.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-5901-9708

Dr. Öğr. Üyesi Bülent BİNGÖL

KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İletişim ve Tasarım Bölümü
bulent.bingol@karatay.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-3366-0078

MAKALE GELİŞ TARİHİ: 11 Kasım 2023 · YAYIMA KABUL TARİHİ: 26 Nisan 2024

Öz

Tipografi Yunanca'da biçim yazı anlamına gelen "typos" ve "graphia" üretilmiştir ve uygun bir biçimde yazmak anlamına gelmektedir. Yazı karakteri, boyutu, satır uzunluğu, boşluklama vb. unsurlarla oluşturulan tipografi, bu unsurlarla okuyucuyla iletişim kuran görsel ve işlevsel bir düzenleme, tasarım dili olarak tanımlanır. Tipografi, yazınsal ve görsel iletişimin temel bir unsuru olup, metinlerin okunaklılığını artırarak mesajın anlaşılmasını kolaylaştırırken, yazılı metinlerin de etkili iletişimi kurmasında önemli bir rol oynar. Tipografi, yazının biçimsel ve estetik yönünü vurgularken, aynı zamanda işlevsel bir amacı da üstlenir. Mesajın hedef kitleye ulaşmasını kolaylaştıran yazılar, hedef kitleye verilmek istenen mesajı anlamalarını kolaylaştırırken, iletişimi de daha kolay hale getirir. Bu çalışmada, grafik tasarım eğitiminde tipografiyle ilgili yayımlanan bilimsel/akademik çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, nitel araştırma desenlerinden vaka/durum çalışması (case study) kullanılmıştır. Analizler VOSviewer programı ile yapılmış olup tipografi alanına dair son yıllara ait eğilimleri yansıtmaktadır.

Abstract

Typography is produced from the Greek "typos" and "graphia", which means form writing, and means writing in an appropriate way. Typography, which is created with elements such as typeface, size, line length, spacing, etc., can be defined as a visual and functional arrangement and design language that communicates with the reader with these elements. Typography is a basic element of literary and visual communication, and while it facilitates the understanding of the message by increasing the legibility of the texts, it also plays an important role in the effective communication of written texts. While typography emphasises the formal and aesthetic aspect of writing, it also fulfils a functional purpose. The texts that facilitate the message to reach the target audience make it easier for the target audience to understand the message to be given, while making communication easier. In this study, it is aimed to examine the scientific/academic studies published on typography in graphic design education by using bibliometric analysis method. Within the scope of the research, case study, one of the qualitative research designs, was used. The analyses were made with the VOSviewer programme and the trends in the field of typography in recent years were shown.

Anahtar Kelimeler: Tipografi, Grafik Tasarım, Okunabilirlik, Kolaylıkla Okunabilirlik, Tasarım.

Key Words: Typography, Graphic Design, Legibility, Readability, Design

GİRİŞ

Tipografi, mesajı görünür kılmak için ortaya çıkan yazı düzenleme sanatı ve tekniğidir (Pipes, 1997: 166). Tipografi, harf biçimleri, yazı karakterleri ve mi-zanpajda pratik yazı seçimi ve uygulaması çalışmaları için kullanılan bir şemsiye terimdir”. Yazıyı hassas bir şekilde seçme ve uygulama becerisi, bir tasarımcının harf biçimlerinin iletişimsel karmaşıklığı hakkında zeki bir bilgiye sahip olmasını gerektiren bir sanat biçimidir. (Koch, 2012: 208). Tipografi Yunancada biçim yazı anlamına gelen “typos” ve “graphia” kelimelerinden türetilmiştir ve uygun bir biçimde yazmak anlamına gelmektedir. Yazı karakteri, boyutu, satır uzunluğu boşluklama vb. unsurlarla oluşturulan tipografi, bu unsurlarla okuyucuyla iletişim kuran görsel ve işlevsel bir düzenleme, tasarım dilidir (Walker, 2014: 17). Tasarım aracılığıyla okuyucuya verilmek istenen mesajı ileten tipografi aynı zamanda ikna edici bir unsurdur (Clair vd., 2012: 77). Son yıllarda tipografi bazılarında göre sanatken bazılarında göre de yazının hedef kitlesi tarafından okunmasını sağlayan fonksiyonel ve görsel bir tasarım unsuru olarak görülmektedir (Vasileva, 2021: 84). Haley, tipografiyi bir sanat olarak görmekte ve görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: “Tipografi, tasarımın temel unsurlarını, ilkelerini ve niteliklerini anlayarak harfleri, sayıları, sembolleri ve şekilleri mekanik olarak üretme sanatıdır”. Tipografik uygulamaların tam olarak anlaşılması, tasarımcıyı bir mesajı ifade etmek ve iletmek için uygun bir yazı karakteri seçmeye yönlendirmektedir (Warde, 2000: 47). Her yazı karakterinin, harf biçimlerinin görsel özelliklerinden de anlaşılacağı üzere, kendine özgü estetik ve ifade edici nitelikleri bulunmaktadır. Her yazı karakteri, tırnaklı, tırnaksız oluşu, oranı, ağırlıkları, genişliği ve eğimleri gibi özellikleri bağlamında kendi içinde bir geometriye sahiptir. Bu geometrik yapı her yazı karakterinin hangi amaçla kullanılması gerektiğini göstermektedir (Bringhurst, 2004: 143). Doğru bir geometriyle tasarlanmış ve bir araya getirilmiş yazı karakteri biçimleri tasarımın yapısını şekillendirmekte ve tasarıma bir uyum getirmektedir. Bu geometrik yapı doğrultusunda yazı karakterini sınıflandırmak tasarımcının mesajını iletmek için kullanacağı tasarıma uygun tipografiyi bulmasında önemli bir araçtır (Swanson, 2000: 117).

Tipografi kullanımı, tipografide etkileyici iletişim için fikirleri ve mesajları sunmanın birincil unsurudur. Bu doğrultuda tipografinin tasarımda iki önemli rolü olduğu söylenebilir: bir kavramı anlatmak ve bunu görsel yolla aktarmaktır. Burada ortaya çıkan anlam ve görsel yolla oluşturulan biçimin etkileşimi hem anlamı kuvvetlendirmekte hem de tasarımda dengenin ön planda olduğu bir uyumu ortaya çıkarmaktadır. Tipografinin bir form olarak sergilenmesi, bir harf formunun kendine has özelliklerinin ve soyut sunumunun hissedilmesini sağlamaktadır (Jury, 2004: 63). Tipografide yazı karakteri, fiziksel biçimi, anlamı yorumlayabilmenin ve hikâyelere rehberlik edebilmenin yanı sıra kendi

ifade edici kişiliğine de sahiptir (White, 1999: 82). Yazı karakterinin açık ya da koyu, yuvarlak ya da kare, kısa ya da uzun, geniş ya da dar gibi biçimleri onu diğer yazı karakterlerinden farklılaştırmaktadır. Her yazı karakteri, güçlü kişiliği aracılığıyla kendi ifade edici anlamını temsil etmektedir. Harfler yazıdan ayırıcıdır; kelime veya cümle olarak birleştirildikleri anda anlam kazanmaktadırlar (Craig vd., 2006: 64). Bir tasarımda tipografiyi kullanma biçimi ve tarzı, kurgulanan mesajın zihinde nasıl algılandığını doğrudan etkilemektedir. Yazıyı oluşturan karakterler güçlü iletişim araçlarıdır, çünkü bilişsel figürler görsel unsurlardan çok farklı boyutlarda anlamlar içermektedir (Febvre vd., 1997: 212).

Yazı karakterlerinin tasarımı başta olmak üzere düzenlenmesi, yazı karakterlerinin ve metinlerin nasıl daha etkili bir şekilde tasarlanabileceğiyle de ilgilenen tipografi alanındaki çalışmaların gelişmelerini izlemek, hangi akademik çalışmaların ön plana çıktığını anlamak ve gelecekteki araştırma eğilimlerini tahmin etmek, bunun yanı sıra tipografi alanında hangi konuların daha fazla ilgi ve araştırma gerektirdiğini belirlemek için bu alanda bibliyometrik analiz çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bibliyometrik analiz, yayınların konu, yıl, anahtar kelime, yazar – referans – alıntı sayıları vb. özelliklerini incelemeye olanak sağlamaktadır (Pritchard, 1969, 348 & Yalçın, 2010, 205). Literatürde, grafik tasarım alanında tipografi çalışmalarıyla ilgili akademik/bilimsel araştırmaların bibliyometrik özellikleri bakımından değerlendirildiği detaylı bir çalışmaya ise rastlanılmamıştır. Çalışmadaki amaç, grafik tasarımın önemli öğelerinden biri olan tipografiye yönelik olarak yapılan bilimsel/akademik çalışmaların belirlenerek, bibliyometrik özelliklerinin incelenmesidir. Değerlendirmeler sonucunda, araştırmaya konusuna ait katkı sağlanmakla birlikte, araştırmaların tekrarının önüne geçilmiş olacaktır. Belirlenen amaç doğrultusunda, çalışma yapılan alana yönelik makalelerin yer aldığı Web of Science (WoS) veri tabanında bulunan, 1976- 2024 yılları arasında tipografi alanıyla ilgili yapılmış olan toplam (herhangi bir filtreleme işlemi yapılmaksızın) 1764 adet akademik yayın, bibliyometrik göstergelere göre incelenerek gruplandırılmış, tipografi alanına dair son yıllardaki çalışmalar listelenmiştir. Elde edilen sonuçların daha sonra yapılacak olan akademik çalışmalara yol göstereceği düşüncesi, yapılan çalışmanın sonuçlarına olan önemi artıracaktır. Bu açıdan yapılan çalışmanın, araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir. WoS veri tabanı yardımıyla oluşturulan veri setlerine göre yapılan analizler, Türkiye’de TÜBİTAK ULAKBİM, YÖK Tez Arşivi ve Scopus gibi veri tabanları ile çevrimiçi dolaşıma girmemiş olan kaynakların dahil edilmemiş olması ise çalışmanın sınırını oluştururken bu veri tabanlarının kullanılarak benzer çalışmaların yapılabileceğinin de önüne açmıştır.

Araştırmanın alan yazına önemli katkı sağlayacağı düşüncesiyle aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Tipografi kelimesini içeren bilimsel çalışmaların yıllara göre sayısal dağılımı nasıldır?
- Tipografi kelimesini içeren bilimsel çalışmaların yayın dili dağılımı nasıldır?
- Tipografi kelimesini içeren bilimsel çalışmaların yayın türüne göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Tipografi kelimesini içeren en çok ortak çalışma yürüten yazarlar arasındaki iş birliği nedir?
- Tipografi kelimesini içeren en çok ortak çalışma yürüten yazarların kurumları arasındaki iş birliği nedir?
- Tipografi kelimesini içeren bilimsel çalışmaların yapıldığı ülkelerin ve ülke-rarası iş birliğinin dağılımı nasıldır?
- Tipografi kelimesini içeren bilimsel çalışmaların almış olduğu atıf sayıları nedir?
- Tipografi kelimesini içeren bilimsel çalışmaların anahtar kelime ağı durumu nedir?
- Tipografi kelimesini içeren bilimsel çalışmaların referans ortak atıf ağı dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırmada, sosyal bilimlerde yaygın bir araştırma yöntemi olan ve nitel araştırma desenlerinden biri olan vaka/durum çalışması kullanılmıştır. İlgili araştırma deseni, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, ampirik bir araştırma yöntemidir (Yıldırım A, 2005: 70). Durum seçimi, veri toplama, analiz, bulguların yorumlanması ve raporlama gibi temel bilişenlerden oluşan vaka/durum çalışması disiplinler arası bir yaklaşımı desteklerken, araştırmacılara da detayları bir iç görü sunmaktadır. Bu araştırmada, grafik tasarım alanında tipografiyle ilgili akademik araştırmalar bibliyometrik parametreler açısından incelenmiş olup mevcut çalışmalara ait güncel durum ortaya koyulmak istendiği için durum çalışması deseni benimsenmiştir (Aytaçlı, 2012: 1 & Yin, 2018: 14).

Verilerin Toplanması ve Analizi

07.03.2024 tarihinde gerçekleştirilen çalışmada, “typography” anahtar kelimesi esas alınmış olup tüm inceleme Web of Science (WoS) veri tabanı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bilimsel araştırmaların değerlendirilmesi, izlenmesi ve keşfedilmesi için kullanılan WoS veri tabanı, Clarivate Analytics (önceki adıyla Thomson Reuters) tarafından yönetilmektedir. Science Citation Index Expanded (SCI), Social Sciences Citation Index (SSCI), Arts & Humanities Citation Index (AHCI), Emerging Sources Citation Index (ESCI) ve Conference Proceedings Citation Index (CPCI) vb. temel bileşenlerinden oluşan WoS, araştırmacı ve akademisyenler için akademik çalışmaları bulma, takip etme ve analiz etmeye yardımcı olan güçlü bir araç olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada, WoS veri tabanında “typography” anahtar kelimesi kullanılarak arama yapılmış olup yapılan arama sorgusu aşağıdaki şekildedir.

ALL FIELDS (“typography”) AND (LIMIT-TO (LANGUAGE , “English”))

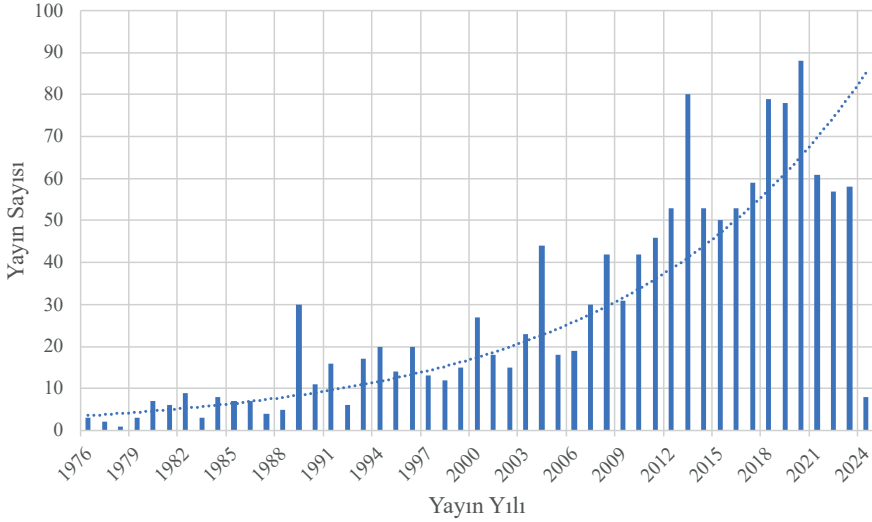
Tüm alanlar esas alınarak gerçekleştirilen çalışmanın veri seti ‘.txt’ formatında alınmış olup araştırmada 1371 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Yıllara göre en eski 1976 ve en yeni 2024 yılına ait olmak üzere farklı disiplinlerden/alandan makale, bildiri, kitap vb. yazıya ulaşılmış olup bulgular kısmında Şekil 1’de verilmiştir. Elde edilen veri seti yazar, atıf, dergi, ülke, kurum, anahtar kelime ve özet üzerinden incelenmiştir.

BULGULAR

Tipografi alanındaki çalışmaların incelendiği bu çalışmada, WoS veri tabanındaki çalışmalar temel kaynak olarak ele alınmış olup 1976 yılından 2024 yılına ait toplam 1371 adet bilimsel makale incelenmiştir. Şekil 1’de tipografi alanında yapılan akademik çalışmaların yıllara göre sayısal dağılımı gösterilmiştir. 1976-2024 yılları arasında tipografi alanında yapılan çalışmaların üstel bir şekilde arttığı görülmektedir. Yıllara göre yayın sayısında meydana gelen bu üstel artış, ilgili alandaki çalışmaların arttığını ve bu alana olan ilginin arttığını göstermekle birlikte;

- Araştırmacıların daha fazla bilgiye ve derinlemesine analizlere ihtiyaç duyduğunu,
- Konuyla ilgili yeniliklerin ve gelişmelerin bu yıllarda meydana geldiğini,
- Alana olan ilginin ve büyümenin devam ettiğini ve ilgili alana yönelik gelecekteki eğilimlerin bu kapsamda kolayca tahmin edilebileceğini,
- Farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların iş birliği yapma eğiliminde

olduğunu ve ilgili alan etrafında farklı bakış açılarında çalışmalar yapılacağını sonucunu bizlere vermektedir. Ayrıca, yayın sayısındaki üstel artışı göz önüne alarak, bu artışın ilgili alandaki kalite, yöntem ve etki hakkında herhangi bir bilgi vermediğini de unutmamak gerekir.

Şekil 1: Yayınların Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

Tipografi alanında yapılan çalışmaların herhangi kısıtlama uygulanmadan yayın dili açısından değerlendirmesi yapıldığında Fransızca İspanyolca, Almanca, İngilizce ve İtalyanca dillerinde yapılan yayınların ilk 5 sırada yer almaktadır (Tablo 1.). Çalışmaların farklı dillerde yapılması, ilgili konunun uluslararası ve çok kültürlü olduğunu göstermektedir. Farklı dillerde yapılan çalışmalar, konunun kültürel çeşitliliğini göstermekle birlikte, uluslararası iş birliği ve bilimsel iletişimde bu alanda arttığı görülür. Ayrıca, farklı dillerde aynı alanda yapılan çalışmalarla, bilimsel bulguların daha geniş bir kitleye erişimi sağlanmış olur. Ayrıca yapılan yayınların yayın türüne göre değerlendirmesi yapıldığında Article (Makale), Proceeding Paper (Bildiri), Book Review (Kitap İncelemesi), Early Access (Erken Erişim) ve Book Chapters (Kitap Bölümü) ilk 5 sırada yer almaktadır. Yapılan yayınların yayın türüne göre farklılık göstermesi, alan içindeki çalışmaların çeşitliliğini ve derinliğini göstermekle birlikte araştırmaların farklı yönlerini de ortaya koymaktadır.

Yayın Dili	Yayın Sayısı
İngilizce	1371
İspanyolca	118
Fransızca	65
Almanca	47
İtalyanca	44
Rusça	35
Portekizce	29
Türkçe	10
Lehçe	7
Hırvatça	6
Çekçe	6
Flemenkçe	4
Bugarca	3
Slovakça	3
Belirtilmemiş	3
Katalanca	2
Çince	2
Sırpça	2
Ukraynaca	2
Malayca	2
Litvanca	1
Slovençe	1
Letonca	1

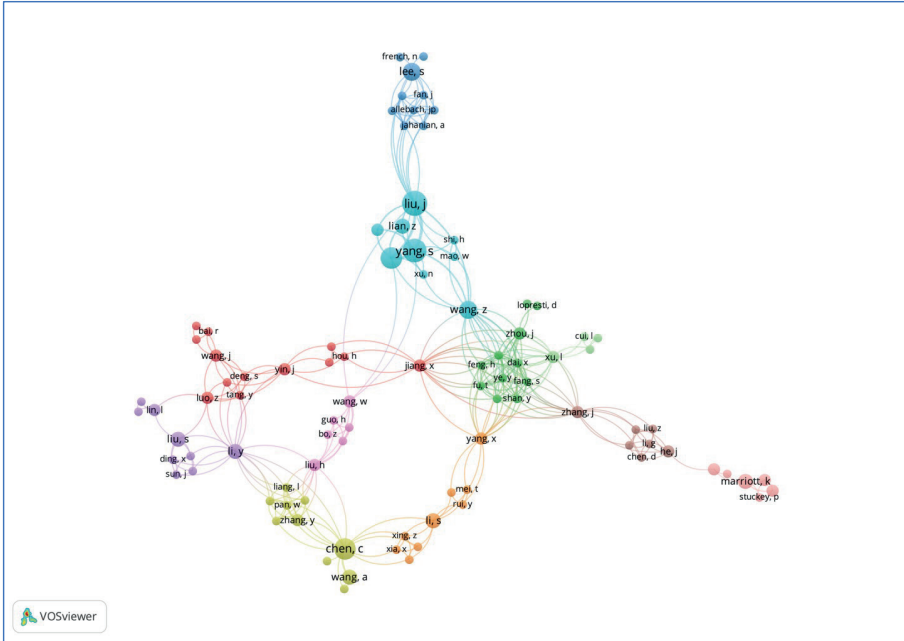
Tablo 1. Tipografi Çalışmalarının Yayın Dili Dağılımı

Son yıllarda önem kazanan ortak yazarlık analizi, akademik alandaki ortaklaşa çalışmanın en önemli göstergelerinden biridir. Tipografi alanında çalışma yürüten yazarların analizi VOSviewer programı ile yapılmış olup yazarın en az bir çalışma yürütmüş olduğu, atıf sayısının da en az bir olduğu durumlar çalışmaya dahil edilmiştir. Bu kriterler göz önüne alındığında, 2201 yazardan 1364'ünün belirlenen eşik değer üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şekil 2'de ortak yazar analizinin yazar açısından ağ haritası detaylı olarak gösterilmiştir. Ortak yazar analizi sonucuna göre Yazar (Author), Yayın Sayısı (Documents), Atıf Sayısı (Citations) ve Toplam Bağlantı Gücü (Total Link Strength) değerleri verilmiş olup sıralama toplam bağlantı gücüne göre yapılmış olup toplam bağlantı gücü 20 nin üzerinde olan akademisyen listelenmiştir (Tablo 2). Benzer çalışmada Jocelyn Chanussot, Hong Danfeng, Naoto Yokoya, ve Xiao Xiang Zhu'nin en çok atıf alan (598 adet) çalışmalara sahip olduğu ama bu çalışmaların toplam bağlantı gücünün 3 olduğu görülmüştür. Şekil 2'den de görüleceği üzere en

çok ortak çalışma yürüten yazarların Liu, J., Yang, S., Wang, Z., Chen, C. ve Lee, S. etrafında yoğunlaştığı görülmektedir.

Yazar	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Dobres, J.	9	110	47
Liu, J.	8	116	31
Sawyer B, D.	5	26	30
Chahine, N.	7	95	29
Reimer, B.	7	95	29
Mozina, K.	15	67	24
Yang, S.	7	111	23
Bylinskii, Z.	3	15	22
Huang, J.	3	15	22
Wallace, S.	3	15	22
Wang, Z.	4	48	21

Tablo 2. Ortak Yazar Analizi Sonucuna Göre Yazarların Yayın Sayısı, Atıf Sayısı ve Toplam Bağlantı Gücü

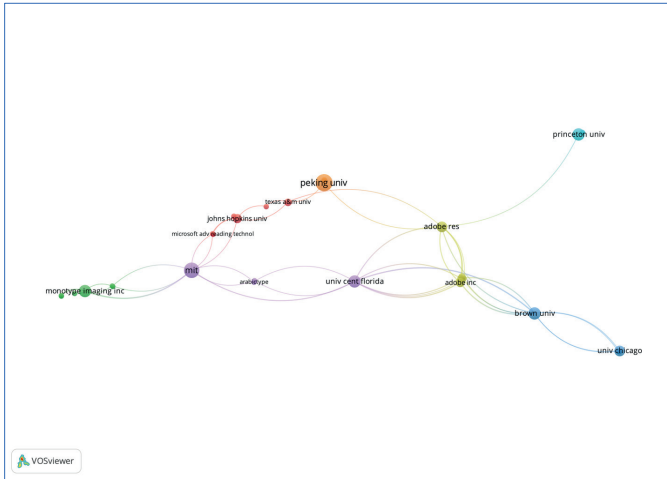
Şekil 2: Ortak Yazarlık Analizi Yazar Açısından Ağ Haritası

Tablo 3'te tipografi ile ilgili en çok çalışma yapan yazarların çalıştıkları kurumlara ilişkin veriler sunulmuştur. Tablo 3'ten Saint Andrews, Ljubljana ve Reading Üniversitelerinin tipografi alanında en çok yayın yapan üniversiteler olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Tablo 3, üniversitelerin yayın sayılarına göre sıralanmış olup en çok yayına sahip ilk 10 üniversite listelenmiştir. Türkiye'den Anadolu Üniversitesi yapmış oldukları 7 adet yayına almış oldukları atıflar ile sıralamanın 10. Sırasında yer almıştır.

Kurum Adı	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Saint Andrews Üniversitesi	40	19	0
Ljubljana Üniversitesi	17	99	8
Reading Üniversitesi	15	106	4
Pekin Üniversitesi	10	118	4
Massachusetts Teknoloji Enstitüsü	8	59	12
Zagreb Üniversitesi	8	14	5
Coimbra Üniversitesi	8	21	1
Toronto Üniversitesi	7	96	3
University College London	7	37	2
Anadolu Üniversitesi	7	7	0

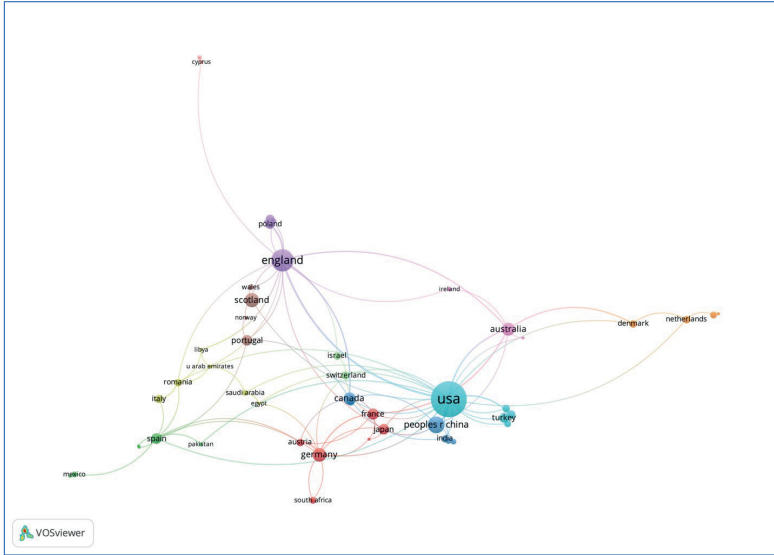
Tablo 3. Ortak Yazar Analizi Sonucuna Göre Yazarların Kurumlarına Göre Yayın Sayısı, Atıf Sayısı ve Toplam Bağlantı Gücü

Şekil 3'te ortak yazarlık analizinin kurum açısından ağ haritası verilmiştir. Tipografi alanında ortak yazarlık analiz sonucuna göre kurum analizinde 949 kurum listelemiş olup en az bir yayına ve en az bir atıf sayısına sahip çalışması olan kurumlar listeye dâhil edildiğinde 622 kurumun eşik üstünde olduğu görülmüştür. Brown Üniversitesi, 5 adet yayın ve bu yayınlarına yapılan 118 atıfla en yüksek toplam bağlantı gücüne sahipken, bu üniversiteyi sırasıyla University of Central Florida ve Adobe Systems Incorporated şirketi takip etmektedir.

Şekil 3: Ortak Yazarlık Analizi Kurum Açısından Ağ Haritası

Şekil 4'te ülkeler açısından ortak yazarlık analizi ağ haritası verilmiştir. Bu kapsamda toplam 72 ülke listelenmiş olup eşik değerin (en az bir yayın ve atfı olan) bir olarak belirlenmesi sonucu toplam ülke sayısı 64'e düşmüştür. En çok yayına sahip ilk 5 ülke sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Çin, İskoçya ve Almanya olurken en çok atıf alan ilk 5 ülke ise sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Almanya, Fransa ve Japonya olarak sıralanmaktadır (Tablo 4).

Şekil 4: Ortak Yazarlık Analizi Ülke Açısından Ağ Haritası

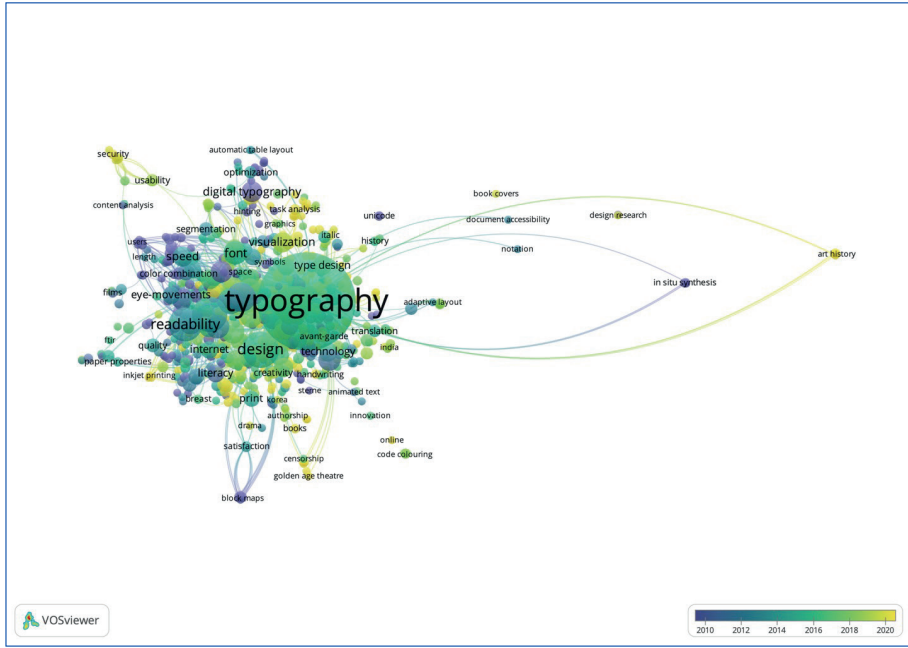
Ülke Adı	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Amerika Birleşik Devletleri	292	2462	36
Avustralya	41	1147	12
Almanya	44	807	14
Fransa	30	795	10
Japonya	25	688	7

Tablo 4. Ortak Yazar Analizi Sonucuna Göre Yazarların Ülkelerine Göre Yayın Sayısı, Atıf Sayısı ve Toplam Bağlantı Gücü

Ortak Anahtar Kelime analizi, yapılan bilimsel/akademik çalışmalarda kullanılan kelimeler arasındaki bağlantıyı ve gücü göstermektedir. Çalışmada öncelikle ortak anahtar kelime analizi tüm anahtar kelimeler (All keywords) üzerinden analiz edilmiştir. Bilimsel/akademik çalışmalarda kullanılan ortak anahtar kelimeler, bu alanda çalışma yürüten araştırmacıların çalışma odağını anlamak açısından önem taşımaktadır. Çalışmada ayrıca, eşik değerler seçilirken;

- Bir anahtar kelimenin en az kullanılma sayısı : 2

olacak şekilde bir eşik değeri belirlenmiştir. Analizin yapıldığı veri setinde toplam 3757 adet anahtar kelime bulunurken, eşik değeri karşılayan anahtar kelime sayısı ise 630 olarak belirlenmiştir. VOSviewer analiz programı kullanılarak görselleştirilen anahtar kelime analizi Şekil 5'te verilmiştir.

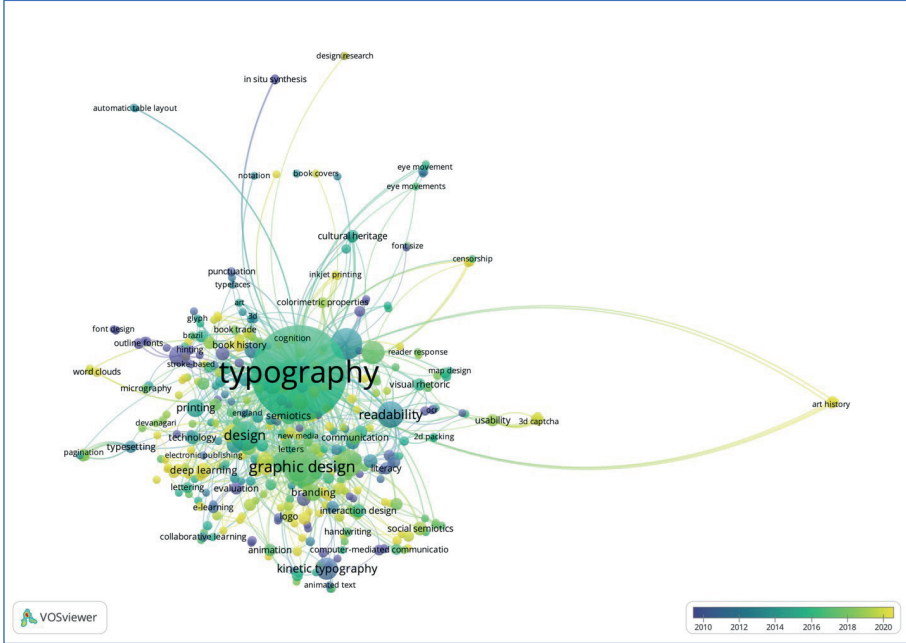

Şekil 5: Anahtar Kelime Analizi (Co-Occurrence - All Keywords)

Anahtar Kelimeler	Anahtar Kelimelerin Türkçe Karşılıkları	Tekrarlanma Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Typography	Tipografi	303	930
Graphic Design	Grafik Tasarım	44	137
Design	Tasarım	42	172
Legibility	Okunabilirlik	40	204
Readability	Kolaylıkla Okunabilirlik	36	186
Text	Metin	27	148
Multimodality	Çoklu Modluluk	22	49
Perception	Algı	21	104
Information	Bilgi	19	118
Comprehension	Anlama	18	115
Font	Yazı Tipi	18	70
Reading	Okuma	17	100
Color	Renk	16	82
Typeface	Yazı Karakteri	16	74
Kinetic Typography	Kinematik Tipografi	16	22

Tablo 5. Tipografi Çalışmalarında Tekrarlanma Sayısına Göre En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler (All Keywords)

Tablo 5’te tipografi çalışmalarında tekrarlanma sayısına göre en çok kullanılan anahtar kelimeler verilmiştir. Bu alanda yayımlanan bilimsel/akademik çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeler tekrarlanma sayısına göre incelendiğinde; *Tipografi*, *Grafik Tasarım*, *Tasarım* ve *Okunabilirlik* gibi kavramların ilk sıralarda yer aldığı görülürken tipografi anahtar kelimesi de en yüksek bağlantı gücüne sahip kavram olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 6: Anahtar Kelime Analizi (Co-Occurrence - Author Keywords)

Anahtar Kelimeler	Anahtar Kelimelerin Türkçe Karşılıkları	Tekrarlanma Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Typography	Tipografi	286	580
Graphic Design	Grafik Tasarım	44	109
Legibility	Okunabilirlik	32	77
Design	Tasarım	27	77
Readability	Kolaylıkla Okunabilirlik	22	58

Tablo 6. *Tipografi Çalışmalarında Tekrarlanma Sayısına Göre En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler (Author Keywords)*

Veri seti üzerinden (eşik değerler aynı kalacak şekilde) benzer çalışma sadece yazarların çalışmalarındaki ana konuları belirtmek için kendileri tarafından belirlenen kelimeler ya da ifadeler üzerinden yapıldığında, 3022 adet anahtar kelime bulunurken, eşik değeri karşılayan anahtar kelime sayısı ise 422 olarak

belirlenmiştir. Tipografi, Grafik Tasarım ve Okunabilirlik anahtar kelimeleri en çok tekrarlanan kelimeler arasında yer alırken, Tipografi ve Grafik Tasarım en yüksek bağlantı gücüne sahip anahtar kelimeler olmuştur (Tablo 6).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Vaka/Durum çalışması, belirli bir sistemin işleyişi ve faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi toplamak amacıyla çeşitli veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, sistemi derinlemesine inceleyen metodolojik bir yaklaşımdır. Çalışmada, tipografiye ilişkin akademik çalışmaların VOSviewer programı kullanılarak bibliyometrik analizi yapılmış olup son 48 yılda tipografi alanındaki çalışmalarında durumları nitel araştırma desenlerinden vaka/durum çalışmasıyla detaylı bir şekilde incelenmiştir. Sanatsal ve bilimsel bir alan olarak kabul görmüş tipografi, yazı karakterlerinin biçimlendirilmesi, okunabilirlik, estetik ve iletişim etkisi gibi konular üzerine yapılan araştırmalarda öne çıkmaktadır. Tipografinin, geniş bir disiplin alanını kapsamaması, grafik tasarım, iletişim, yazıbilim ve diğer ilgili konularla da doğrudan ilişkilendiriliyor olmasından dolayı “tipografi” alanı seçilmiş ve bibliyometrik analiz çalışmaları bu alanda gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmada, tipografi ile ilgili çalışmalar sınıflandırılıp, görselleştirilerek, yorumlanmıştır.

Bibliyometrik araştırmalar, bir araştırma alanının yapısını, öncü çalışmalarını, kullanılan teoriler ve yaklaşımlar arasındaki ilişkileri, alanı şekillendiren yazarlar ve dergiler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla kullanılmış olup bu kapsamda 1976-2024 yılları arasında (belirlenen eşik değerlere göre) en çok yayına sahip yazarın 38 adet dokümanla Andrew Pettegree olmasına rağmen en çok atıf alan yazarın Jocelyn Chanussot olduğu görülmüştür. Bu tür araştırmalar, alana ilişkin bir harita oluşturarak, daha detaylı ve derinlemesine incelenmesi gereken araştırma konularını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Bu harita, alandaki bilimsel etkileşimleri ve gelişmeleri anlamak için bir temel sağlarken ve araştırmacılara gelecekteki çalışmalarını yönlendirmede yardımcı olmaktadır. Fransızca, İngilizce, Almanca, İspanyolca ve İtalyanca gibi çeşitli dillerde yapılan çalışmaların öne çıktığı tipografi çalışmaları, tipografinin uluslararası ve kültürel bir konu olduğunu bizlere göstermekteyken, makale, bildiri, kitap incelemesi başta olmak üzere farklı kategorilerde pek çok çalışma türünün oluşu ise alanda farklı bakış açılarının ve araştırma yöntemlerinin kullanıldığını göstermekle birlikte aynı zamanda alan içindeki çeşitliliği ve derinliği de ortaya koymaktadır. Farklı araştırmacıların bir araya gelerek yapmış oldukları çalışmalar, alandaki iş birliğinin artmasına ve araştırma kalitesinin de buna bağlı olarak geliştiğini bizlere göstermektedir. Bu çalışma, araştırmacılara tipografi alanında yapacakları gelecekteki çalışmalarını yönlendirmede ve önceliklerini belirlemede rehberlik ederken, belirli bir araştırma konusunda daha derinlemesine

inceleme gerektiren alanları belirleme, yeni araştırma sorularının ve yöntemlerinin geliştirilmesine de katkıda bulunmaktadır. Son olarak, VOSviewer analiz programı dışındaki SciMAT, Bibliometrix vb. programlar yardımıyla da karşılaştırmalı analizlerin yapılması da çalışılan alana değerli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aytaçlı, B. (2012). Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(1), 1-9.
- Bringhurst, R. (2004). "The Elements of Typographic Style" (3rd ed.), Point Roberts, WA: Hartley & Marks, ISBN 978-0-88179-133-4.
- Kate C., Busic-Snyder C. (2012). A Typographic Workbook: A Primer to History, Techniques, and Artistry. John Wiley & Sons. pp. 4, 123. ISBN 978-1-118-39988-0.
- Craig J., Scala, IK. (2006). Designing with Type, the Essential Guide to Typography (5th ed.), Watson Guptil.
- Gunner S. (2000). Graphic Design and Reading: explorations of an uneasy relationship. New York: Allworth Press, ISBN 978-1-58115-063-6.
- Lucien F, Henri-Jean M. (1997). "The Coming of the Book: The Impact of Printing" 1450–1800, London: Verso, ISBN 978-1-85984-108-2.
- Haley, A. (2012). "Typography, Referenced." Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 9781-59253-702-0.
- Jury, D. (2004). "About Face: Reviving the Rules of Typography." Mies, Switzerland: Rotovision, ISBN 978-2-88046-798-2.
- Koch, B.E. (2012). "Emotion in Typographic Design: An Empirical Examination." Visible Language. 46 (3): 208–227.
- Pipes, A. (1997). Production For Graphic Designers (2nd ed.), Prentice-Hall.
- Pritchard, A. (1969). "Statistical bibliography or bibliometrics?" Journal of Documentation, 25, 348-349.
- Swanson, G. (2000). Graphic Design and Reading: explorations of an uneasy relationship. New York: Allworth Press, ISBN 978-1-58115-063-6.
- Vasileva E. (2021). "The Swiss Style: It's Prototypes, Origins and the Regulation Problem // Terra Artis." Arts and Design, 3, 84-101.
- Walker, S. (2014). Typography and language in everyday life: Prescriptions and practices. London, New York: Routledge. ISBN 9780582357556.
- Warde, B. (2000). "The Crystal Goblet, or Printing Should Be Invisible." The Crystal Goblet, Sixteen Essays on Typography, Cleveland, 1956
- White, A. (1999). Type in Use – Effective typography for electronic publishing (2.0 ed.), New York: W. W. Norton & Company, ISBN 978-0-393-73034-0.

Yalçın, H. (2010). “Millî Folklor Dergisi’nin bibliyometrik profili (2007-2009).” Millî Folklor Dergisi, 85 (22), 205-211.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). Nitel araştırma yöntemleri. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2018). Case study research and applications: design and methods. Sixth edition. Los Angeles, SAGE.